

3

પ્રહેલિકા:

एकचक्षुर्न काकोऽयं बिलमिच्छन्न पन्नगः।
क्षीयते वर्धते चैव न समुद्रो न चन्द्रमाः ॥ १ ॥
चतुर्मुखो न च ब्रह्मा वृषारूढो न शङ्करः।
निर्जीवी च निराहारी अजस्रं धान्यभक्षणम् ॥ २ ॥
अपदो दूरगामी च साक्षरो न च पण्डितः।
अमुखः स्फुटवक्ता च यो जानाति स पण्डितः ॥ ३ ॥
पर्वताग्रे रथो याति भूमौ तिष्ठति सारथिः।
चलति वायुवेगेन पदमेकं न गच्छति ॥ ४ ॥
सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य च जानकि।
प्रेषिता तव रामेण सुवर्णस्य च मुद्रिका ॥ ५ ॥
भोजनान्ते च किं पेयं जयन्तः कस्य वै सुतः।
कथं विष्णुपदं प्रोक्तं तक्रं शक्रस्य दुर्लभम् ॥ ६ ॥

ટિપ્પણી

ચક્ષુઃ આંખ કાકઃ કાગડો બિલમ્ દર પન્નગઃ સાપ, નાગ ક્ષીયતે ક્ષય પામે છે. વર્ધતે વધે છે.
ચતુર્મુખઃ ચાર મુખવાળો અજસ્રમ્ સતત વૃષઃ બળદ તિષ્ઠતિ ઊભો છે મુદ્રિકા વીંટી પેયમ્ પીવા લાયક, પીવા
યોગ્ય સુતઃ પુત્ર પ્રોક્તમ્ કહેવાયેલું અપદઃ પગવગરનો તક્રમ્ છાશ શક્રઃ ઈન્દ્ર યાતિ જાય છે. ચક્ષુર્ન ચક્ષુઃ
ન, કાકોઽયમ્ બિલમિચ્છન્ન કાલઃ અયમ્ બિલમ્ ઇચ્છન્ન, ચૈવ ચૈવ, સમુદ્રો ન સમુદ્રઃ ન

સ્વાધ્યાયઃ

1. નીચેના શબ્દોનું શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કરો :

- (1) કાકોઽયમ્ (2) પન્નગઃ (3) અજસ્રમ્ (4) સ્ફુટવક્તા (5) પર્વતાગ્રે (6) ભોજનાન્તે

2. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

- (1) एकचक्षुः कः अस्ति ?
- (2) कः धान्यभक्षणं करोति ?
- (3) सारथिः कुत्र तिष्ठति ?
- (4) रथः कुत्र याति ?
- (5) रामेण का प्रेषिता ?
- (6) जयन्तः कस्य पुत्रः ?

3. કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

- (1) चतुर्मुखः _____ अस्ति । (ब्रह्मा, विष्णुः, शङ्करः)
- (2) भोजनान्ते पेयं _____ । (दुग्धम्, सुपम्, तक्रम्)
- (3) अपदः शब्दस्य अर्थः _____ । (सपादः, पादरहितः, पादः)
- (4) रथः _____ चलति । (वायुवेगेन, जलवेगेन, विद्युत्वेगेन)
- (5) विष्णुपदं _____ प्रोक्तम् । (सुलभम्, उन्नतम्, दुर्लभम्)

4. નીચેના શ્લોકો સુંદર અક્ષરોમાં લખો :

- (1) भोजनान्ते _____ दुर्लभम् ॥
- (2) अपदो दूरगामी _____ पण्डितः ॥

5. નીચે આપેલા ગુજરાતી શબ્દોને સંસ્કૃતમાં લખો :

- (1) ભોજન બાદ (2) મુખ વિનાનો (3) એક ડગલું (4) વીંટી (5) દૂર જનાર (6) બળદ પર બેસનાર

6. અહીં આ એકમમાં વપરાયેલ સામાસિક શબ્દો આપ્યા છે, જેના આધારે અન્ય શબ્દો બનાવો :

(1) વૃષ ઉપરથી વૃષારુઢઃ । તો

અશ્વ _____ ગજ _____ વૃક્ષ _____

(2) પદમ્ ઉપરથી પદમેકમ્ । તો

શબ્દમ્ _____ વાક્યમ્ _____ ગીતમ્ _____

(3) ભોજન ઉપરથી ભોજનાન્તે । તો

દિન _____ નિશા _____ વર્ષા _____

(4) પર્વત ઉપરથી પર્વતાગ્રે । તો

રથ _____ વૃક્ષ _____ કર _____

પ્રવૃત્તિ :

(1) તમારા વિસ્તારમાં બોલાતી અન્ય પ્રહેલિકાઓ શોધીને લખો.

(2) નીરોગી રહેવા માટેના વિવિધ ભાષાનાં અને સ્થાનિક સુવાક્યો મેળવી તેનો સંગ્રહ કરો.

દા. ત. (1) અજીર્ણે ભોજનં વિષમ્

(2) આંખે ત્રિફળા, દાંતે લૂણ

પેટ ન ભરીએ ચારે ખૂણ.

